

KOLLÉGIUM

Pedagógiai, módszertani, információs folyóirat

2014. november

Külön szám

SZÉCHENYI 2020

TÁMOP-4.1.2.B.2-13/1-2013-0014
PEDAGÓGUSKÉPZÉST SEGÍTŐ HÁLÓZATOK TOVÁBB-
FEJLESZTÉSE A DÉL-DUNÁNTÚL RÉGIÓBAN

Dr. Barna Viktor

Szándékok és lehetőségek találkozása

*- avagy a kollégiumi szakma szerepvállalása
a pedagógusképzés megújítására létrehozott projektben*

Pécsi Hajnóczy József Kollégium
Türr István utcai tagintézmény

Szubjektív bevezetés

Jó ideje különös figyelemmel követem azokat a szakmai eseményeket, a nemzetközi köznevelési konferenciáktól az egyszerű sajtótájékoztatókig, amelyek közvetlenül vagy áttételesen kapcsolódhatnak a választott és több évtizede gyakorolt hivatásomhoz, a kollégium-pedagógiához.

Kiemelt érdeklődésem oka, hogy olyan információkhoz juthassak, amelyek alapesetben nem vagy csak véletlenszerűen juthatnak el a kollégiumi nevelésben résztvevő pedagógusokhoz. Ugyanis sok esetben ezeket az információkat „elfelejtik” elküldeni a köznevelés minden szereplőjéhez, és ebben a kollektív amnéziában sajnos előkelő helyen szerepel kollégium, mint egy sokak által nem vagy félreismert, lesajnált intézménytípus.

Mi szakmabeliek azonban pontosan tudjuk (és a lehetőségeinkhez képest megpróbáljuk a szakmai közvéleménnyel is tudatosítani), hogy a köznevelési kollégiumokban legalább olyan súlyú és jelentőségű nevelő-oktatómunka folyik, mint az iskolákban. Ez a megállapítás pedig nem egy elkötelezett pedagógus-közeg elfogult álláspontját tükrözi, hanem azt a társadalmi elvárást is, amelyet a Kollégiumi nevelés országos alapprogramja így fogalmaz meg:

„A kollégium kiemelt társadalompolitikai szerepe és feladata, hogy fenntartsa a társadalmi mobilitást: esélyeket teremtsen, biztosítsa a hozzáférést a jó minőségű tudáshoz, segítse a szociális, kulturális hátrányok leküzdését, a társadalmi integráció folyamatát. Fontos szerepe van az egész életen át tartó tanulás megalapozásában, a tanuláshoz szükséges készségek és képességek, a Nat.-ban meghatározott kulcskompetenciák erősítésében, a tehetség felismerésében és fejlesztésében, a tanulók felzárkózásának segítségével. A kollégium a tevékenysége során megteremti a feltételeket az iskolai tanulmányok sikeres folytatásához, kiegészíti a családi és iskolai nevelést és oktatást, egyúttal szociális ellátást, biztonságot, valamint érzelmi védettséget is nyújt...” (59/2013. /VIII.9./ EMMI rendelet 1. melléklet 1.)

Ha tehát komolyan akarjuk venni ezeket a követelményeket, akkor azt is jogosan elvárhatjuk, hogy szervesen kapcsolódhassunk azokhoz a szakmai fejlesztésekhez, amelyek a magyar pedagógia megújítását tűzik ki célul, és amelyek révén hivatásunkat sikeresen beteljesíthessük.

Információéhségemnek köszönhetően több olyan programba is sikerült a kollégiumi szakma kisebb-nagyobb egységeivel közösen bekapcsolódnunk, amelyek mindkét fél (a projektgazdák és a bekapcsolódó kollégiumi szakemberek) számára is haszonnal jártak.

Legutóbb a „Pedagógusképzést segítő hálózatok továbbfejlesztése a Dél-Dunántúl régióban; TÁMOP 4.1.2B2-13/1-2013-014 projekt” volt az a kezdeményezés, amit sikerült időben beazonosítani, és amibe – remélhetőleg a program egésze szempontjából haszonnal – bekapcsolódnunk.

A projekt vázlatos bemutatása

Nem tisztem, hogy az említett EU-s projekt részleteiről írjak,

erre a program irányításában, szakmai vezetésében résztvevő egyetemi oktatók és kutatók hivatottak. Csak a lényegesebb paramétereket említem (a projekthez készült egyetemi honlapon olvasható adatok alapján:

<http://pedagoguskepzes.pii.pte.hu/node/3>):

- A pályázati program a Pécsi Tudomány egyetem és a Kaposvári Egyetem konzorciumi együttműködése során valósul meg (szakmai vezető: prof. dr. Font Márta PTE BTK)
- A pályázat átfogó célja a magyar pedagógusképzés átalakítása annak érdekében, hogy a képzések igazodjanak a köznevelési rendszer követelményeihez, a valós társadalmi elvárásokhoz és a tudásalapú gazdaság kihívásaihoz.
- A projekt megvalósítására négy átfogó munkacsoport jött létre.

Kapcsolódás a projekthez

Az említett honlapon olvasható célkitűzések közül egyet önkényesen kiemeltem: „A köznevelési és felsőoktatási intézmények együttműködésének bővítése, összehangolása...” Az említett munkacsoportok egyikében (K3) épp ezt a részlelt vettük figyelembe, amikor ún. mikrocsoportokat hoztak létre. Ezek vezetésére döntően az érintett egyetemek adott fejlesztési területének hozzáértő oktatóit kérték fel.

Amikor nyilvánosságra került, hogy a mikrocsoportok milyen szakmai területeket fednek le, ismét szembesülni kellett a ténnyel, hogy a kollégium itt is „elfelejtődött”.

Szerencsére még időben sikerült jelezni ezt a hiást a projekt vezetésének, így a kollégiumi terület is bekerült a mikrocsoportok körébe.

A K3 munkacsoport vezetése (Lengvárszky Attila, PTE oktatási igazgató, és Maul Borbála vezetőtanár, PTE Babits Mihály Gimnázium) felkért, hogy a kezdeményezésemre beiktatott kollégiumi mikrocsoportot szervezzem meg, és irányítsam az abban folyó fejlesztőmunkát. Megfogalmazták azokat a kritériumokat is, amelyek mentén a csoport összetételét ki kellett alakítani:

- a Dél-Dunántúl mindhárom megyéjét képviseljük (Baranya, Somogy, Tolna)
- a „küldő” intézmények a fenntartók minél nagyobb köréhez tartozzanak (állami, egyházi, nemzetiségi, alapítványi)
- általában reprezentálják a kollégiumi rendszer egyéb sajátosságait (önálló vagy iskolával egybeszervezett, tanulószám nagysága, intézményi strukturáltság, Arany János programok).

Az elvárást – a kollégiumi szakmában meglevő széles körű regionális szakmai kapcsolat-rendszerre építve – sikerült teljesíteni, így hét fővel létrejött a kollégiumi mikrocsoport. Mivel a fejlesztőmunkában elért eredmények (ld. később) ennek a közösségnek köszönhetőek, a résztvevők megérdemlik, hogy nevüket megörökítsük.

Név	Intézmény	Intézményi sajátosságok
dr. Barna Viktor (mikrocsoport-vezető)	Pécsi Hajnóczy József Kollégium	önálló; két intézményi egység, nagy létszám; koedukált; AJTP
Borbély-Bartis János	Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma és Kollégiuma	csatolt; egyházi; fiúkollégium; átlagos létszám
Dancsházy-Nagy Ágnes	Pécsi Hajnóczy József Kollégium	önálló; két intézményi egység, nagy létszám; koedukált; AJTP
dr. Dávid Gabriella	Koch Valéria Iskolaközpont	részben önálló; koedukált; kis létszám; nemzetiségi
Fegyvernekyné Szabó Judit	Gandhi Gimnázium és Kollégium	csatolt; átlagos létszámú; állami; AJKP; roma tanulók
Gálovics Edit	Kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégium	önálló; nagy létszám; koedukált; AJTP
Güth Tamás	Bonyhádi Petőfi Sándor Evan-gélikus Gimnázium és Kollégium	csatolt; egyházi; átlagos létszám; AJTP
Hujber Tamásné	Kaposvári Klebelsberg Középiskolai Kollégium	önálló; nagy létszám; koedukált; AJTP

A kollégiumi mikrocsoport hozzájárulása a projekt sikeres megvalósításához

A csoport – igazodva a K3 munkacsoport ütemezéséhez – két etapban (2014. tavasz és ősz) teljesítette a projektben vállalt feladatait.

Az első ütemben a partnerintézményi definíció és kritériumrendszer kidolgozása volt napirenden. A második egységben pedig a pedagógusképzéssel és –továbbképzéssel kapcsolatos köznevelési igények, szakmai tapasztalatok és elvárások strukturált gyűjtése történt meg.

A kollégiumi mikrocsoport – az elvárásoknak megfelelően – mindkét feladatot időben és korrekt tartalommal realizálta. A továbbiakban részletesen bemutatjuk azokat a javaslatokat, amelyeket a kollégium részéről fogalmaztunk meg.

A) A tavaszi időszakban azokat a javaslatokat kellett megfogalmazni, amelyek a pedagógus-képzés új keretei között megjelenő feladatok elvégzésére (ld. megnövekedett gyakorlati idő) felkért ún. partnerintézményeknek – a gyakorló iskolákétól eltérő – működéséhez rendelt feladatrendszerét és feltételeit határozzák meg. A kollégiumi mikrocsoport az alábbi anyagot bocsátotta a K3 munkacsoport elé.

**Kollégiumi mikrocsoport konzultáció
- vezeti Dr. Barna Viktor**

Javaslat a partnerintézményi definícióra – kollégiumi aspektusból

A partnerkollégium olyan önálló vagy iskolával egybeszervezett bentlakásos nevelési-oktatási intézmény, amelyben biztosítottak a feltételek a tanárjelöltek egyéni vagy csoportos hospitálásának és nevelési gyakorlatának megvalósításához.

- A partnerkollégiumban lehetőséget kell biztosítani:

- a tanárjelöltek szaktárgyaihoz kapcsolódó oktatási jellegű tevékenységek gyakorlására (pl. tantárgyi korrepetálás);
- differenciálást igénylő felzárkóztató és/vagy tehetséggondozó egyéni és kiscsoportos foglalkozások tartására
- szakkörök és tehetségműhelyek foglalkozásainak látogatására, a foglalkozás részleges vagy teljes megtartására
- intézményi szintű rendezvények szervezésére, a lebonyolításban való segédkezésre
- tematikus, nem tantárgy-centrikus csoportfoglalkozások tartására (pl. egészséges életmód, környezetvédelem aktualitásai, magyar nyelv napjáról való megemlékezés)
- a kollégiumi szabadidős programokba való bekapcsolódásra
- egyéni mentorálás, egyéni törődés figyelemmel kísérésére
- a kollégium sajátos pedagógiai szituációiban (pl. konfliktuskezelés, közvetlenebb, bizalmi viszony kialakítása, kezelése) történő tapasztalatszerzésre
- széleskörű didaktikai és módszertani repertoár megfigyelésére és gyakorlására (pl. kooperációs módszerek, közös munka, egyéni munka, projektmunka, mentor és facilitátor szerep)
- a komplex személyiségfejlesztéshez, a holisztikus szemlélethez szükséges ismeretek, kompetenciák bővítésére
- a nevelő – oktató munkát kísérő adminisztrációs feladatok követésére.

További általános és kollégiumi szempontú kritériumok

1.1 Személyi feltételek, elvárások

1.1.1 Legalább egy pedagógus részvétele az egyetem/egyetem által szervezett intézményfelkészítő programon (korábbi felkészítés is megfelel)

1.1.2 A tanárjelöltekkel foglalkozó mentorokkal, gyakorlatvezetőkkel szembeni kötelező elvárások:

- legalább 5 éves kollégiumpedagógiai gyakorlat, legalább Pedagógus II. besorolás

1.1.3 A tanárjelöltekkel foglalkozó mentorok, gyakorlatvezetők kiválasztásánál és megbízásánál előnyt jelent:

- mentor-pedagógus, gyakorlatvezető vagy ezeknek megfelelő tethető szakvizsga
- legalább 15 órás – tanárjelöltekkel való foglalkozásra felkészítő – mentor, gyakorlatvezető vagy ezeknek megfelelő akkreditált továbbképzésen való eredményes részvétel
- közoktatás-vezető szakvizsga
- pedagógus-ellenőrzési és –értékelési, minősítési, vagy szaktanácsadó szakvizsga és gyakorlat
- korábbi – pedagógus-képzésben töltött – egyetemi, főiskolai oktatási gyakorlat
- „Mester tanár” vagy „Kutató tanár” besorolás
- a tanárjelölt/jelöltek szaktárgyának/tárgyainak megfelelő szaktanári képesítés
- egyéb mentori ismereteket adó és/vagy ilyen képességeket fejlesztő képzéseken, tréningeken való részvétel

1.2 Infrastrukturális feltételek

1.2.1 A tanárjelöltek felkészüléséhez szükséges helyszín és eszközök (írásztal, legalább egy db – internet-eléréssel ellátott – közös tanári számítógép)

1.2.2 Az egyéni vagy csoportos gyakorlathoz kapcsolódó szakmai-elemző megbeszélések számára alkalmas helyiség(ek)

1.2.3 Hozzáférhető intézményi dokumentumok (legalább egy-egy közös példány)

1.2.4 A foglalkozások Pedagógiai program, munkaterv és foglalkozási terv szerinti megtartásához szükséges eszközök, felszerelések (pl. IKT alkalmazási lehetőség).

1.3 Szervezeti és szervezési feltételek

1.3.1 Ha az intézményi felkészítésen részvevő pedagógus képzése kizárólag akkreditált pedagógus-továbbképzés keretében valósulhat meg, a kollégium vezetése biztosítja legalább egy nevelőtanár beiskolázását. A partnerkollégium továbbképzési programjában szerepelteti az intézményi felkészítésen részvevő pedagógust az egyetemi kiírás szerinti továbbképzési programnak megfelelő paraméterekkel.

1.3.2 A partnerkollégium a továbbképzési programjának összeállításakor előnyben részesíti a mentor, gyakorlatvezető vagy az ezeknek megfelelő továbbképzésekre jelentkező pedagógusokat, továbbképzési ciklusonként legalább egy nevelőtanár számára biztosítja (támogatja) az ilyen (min. 30 órás) pedagógus-továbbképzésen való részvételt.

1.3.3 Az SZMSZ-ben rögzíteni kell a gyakorlatokon részvevő tanárjelöltekkel foglalkozó pedagógusok (mentorok, gyakorlatvezetők) munkakörét, ill. az érintett tanárok munkaköri leírásában részletezni és pontosítani kell az ellátandó a feladatokat.

1.3.4 A tanárjelöltek hospitálásának és az általuk tartott foglalkozások vezetése beszámítható a nevelőtanárok nevelőoktató munkával lekötött munkaidejébe. A foglalkozások, óralátogatások előkészítése és megbeszélése kizárólag a kötött munkaidőn (32 óra) felül történhet.

1.4 Egyéb feltételek, elvárások

A partnerkollégium...

1.4.1 ...kidolgozza és a Pedagógiai programjába beépíti a tanárjelöltek gyakorlatával kapcsolatos célokat, feladatokat és konkrét tevékenységeket.

1.4.2 ...beszerzi a fenntartó hozzájárulását a partnerintézményi kritériumok szerinti működéshez.

1.4.3 ...az intézményvezető által megbízott vezető vagy az intézmény-felkészítésen részt vett nevelőtanár bevonásával kapcsolatot tart a tanárjelöltek egyetemi kísérőszemináriumának és tanítási gyakorlatának vezetőivel és a gyakorlatok egyetemi szervezőivel.

1.4.4 ...lehetővé teszi az egyetem képviselőinek intézménylátogatását, a mentorok, gyakorlatvezetéssel megbízott nevelőtanárok által tartott órák látogatását (alkalmanként, előzetes egyeztetés szerint).

1.4.5 ...hozzájárul, hogy az intézmény és a gyakorlatvezető mentorok neve szerepeljen a regionális és országos gyakorlati képzési adatbázisban (ha van/lesz ilyen).

1.5 A partnerkollégiumok kiválasztásánál előnyt jelent, ha az intézmény...

1.5.1 ...pedagógusainak legalább 10 %-a rendelkezik valamilyen mentori felkészültséggel és/vagy gyakorlattal

1.5.2 ...a fenntartói hozzájárulás alapján vállalja, hogy a Továbbképzési programjában több pedagógus adekvát továbbképzését is támogatja

1.5.3 ...a gyakoroltatás és hospitálás területén a korábbiakban is magas színvonalú munkát végzett (a gyakorlatok szervezésében és megvalósításában közreműködő egyetemi oktatók és a tanárjelöltek véleménye szerint)

1.5.4 ...részt vett valamelyik – a kompetencia alapú nevelőoktatót támogató – fejlesztési programban

1.5.5 ...rendelkezik "Akkreditált tehetségpont" címmel

1.5.6 ...fel tud mutatni olyan „jó gyakorlatokat”, amelyek a hallgatók képzéséhez, gyakorlatához kapcsolhatók

1.5.7 ...inkluzív szemléletet célul kitűző gyakorlatot folytat

1.5.8 ...pedagógiai programjában és napi gyakorlatában a

multikulturalitás, a környezettudatosság, az esélyegyenlőség, a tehetséggondozás meghatározó szerepet kap

1.5.9 ... együttműködő partner az adekvát kutatásokban.

B) A K3 munkacsoport a projekt második ütemében pedagógusképzéssel és pedagógus továbbképzéssel kapcsolatos köznevelési igények, szakmai tapasztalatok és elvárások strukturált gyűjtését végezte el. A kollégiumi mikrocsoport a konkrét javaslatokat megelőzően egy olyan vezető gondolatsort fogalmazott meg, amivel egyértelműen alátámasztotta a kollégiumi aspektus megfelelő súlyú megjelenítését a köznevelés részéről érkező komplex elvárásrendszerben.

Bevezetés

A kollégiumi nevelés, mint a nemzeti köznevelési rendszer egyenrangú és autonóm szegmense (ld. a 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről; 7.§ (1) h) pontja) szakmai-pedagógiai jelentőségéhez, ill. az érintett felhasználói kör számarányához képest indokolatlanul háttérbe szorul a pedagógusképzés és a pedagógus-továbbképzés elméleti és gyakorlati vonatkozásaiban is.

A kollégiumokban dolgozó pedagógusok (továbbiakban: nevelőtanárok) mind végzettség, mind szakképzettség szerint meg kell feleljenek az említett Nkt. 3. mellékletében (12. sor) rögzített alkalmazási kritériumoknak. Ugyanakkor az egyetlen nevesített, a közvetlenül e területhez kapcsolódó szakképzettség („kollégiumi nevelőtanár”) mellett a kollégiumokban elfogadott szakképzettségként jelennek meg az alábbiak is:

- gyógypedagógus,
- szociálpedagógus,
- játék- és szabadidő-szervező tanár,
- tanulási és pályatanácsadó tanár,
- tehetségfeljesztő tanár,
- hittanár-nevelő tanár,
- a nevelő-oktató munka pedagógiai szakaszának megfelelően tanító, tanár.

A felsorolásból látható, hogy számos olyan szakképzettséggel is lehet valaki nevelőtanár, amely képzések során a kollégiumi terület nem vagy csak felszínesen, említészerűen jelenik meg.

Ismeretes, hogy a nevesített szakképzettség megszerzéséhez szükséges egyetemi (master) képzések száma erősen korlátozott, és az azokat elvégzettek száma is igen alacsony, vagyis az országban működő kollégiumok nevelőtanári szükségletének igen kis hányadát teszik ki az ilyen szakképzettséggel (is) rendelkező, azt megszerezni szándékozó pedagógusjelöltek, ill. gyakorló pedagógusok.

Fentiekből, továbbá a statisztikai adatokból is egyértelműsíthető, hogy a nevelőtanárok döntő többsége valamilyen szaktanári, iskolai szak, szakpár oktatására jogosító végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezik.

Ebből viszont azt is meg lehet állapítani, hogy az elvárható nevelőtanári kompetenciák tekintetében csak akkor beszélhetünk legalább elfogadható szintről, ha a potenciális nevelőtanárok (ti. minden törvényben megjelölt szakképzettségű pedagógus) rendelkeznek kellő elméleti ismerettel és gyakorlati

tapasztalattal, amit szükségszerűen vagy az alapképzés során kell megkapniuk, vagy a szakirányú továbbképzéseken kell elsajátítaniuk.

Természetesen érthető, hogy a nevelőtanári kompetenciák elsajátítása nem uralhatja sem a szaktanári, sem az egyéb elfogadott képesítés megszerzésére irányuló kurzusok tematikáját.

Ugyanakkor az is evidens, hogy a kollégiumpedagógiai ismeretek szükséges mértékű beépítésének hiányában úgy kerülhetnek nevelőtanári beosztásba akár frissen végzett, akár gyakorlattal rendelkező tanárok, hogy nincsenek ismereteik erről a területről, vagy – ami még rosszabb – torz, irreleváns képzetek vannak a kollégiumi nevelésről (mint ahogy azt a gyakorlatban oly sokszor tapasztaljuk is).

A bevezetőben vázoltak alapján javasoljuk, hogy a kollégiumi terület aspektusából az alábbi igények, elvárások kerüljenek be a pedagógusképzés és –továbbképzés megújítását célzó javaslatok közé.

Ezt követően mind a pedagógusképzés, mind a –továbbképzés tekintetében foglalmaztunk meg kollégium-specifikus elvárásokat.

1. Pedagógusképzés

1.1 Szakmai-elméleti megközelítésben

1.1.1 A kollégiumpedagógia elméleti vonatkozásai kerüljenek bele az Nkt. 3. melléklete szerinti szakképzettséget adó pedagógusképzési, különös tekintettel a középiskolai szaktanárképzési kurzusok alapozó pedagógiai és pszichológiai tantárgyainak tematikájába

- kiemelten: nevelésemélet, pedagógiai pszichológia, nevelésszociológia;

- egyéb kurzuselemekben: neveléstörténet, didaktika, tárgyi környezet, oktatási jog, továbbá – ha vannak ilyen tárgyak – a pedagógiai pszichiátria, gyógypedagógia, fejlesztő pedagógia, stb.

1.1.2 A pedagógiai tartalmi és szervezeti szabályozást tárgyaló tantárgyakban a NAT mellett mindenképp jelenjen meg a Kollégiumi Nevelés Országos Alapprogramja

- 1.1.3 A vonatkozó tantárgyak lezárásához kapcsolódó vizsgákon, szigorlatokon kerüljenek a tételesorba azok a kollégiumpedagógiai (-pszichológiai) ismeretek, amelyeket az adott tantárgy, tantárgyak tematikájában is exponáltak
- 1.1.4 Legyen lehetőség a pedagógiai/pszichológiai tárgyú záró- és szakdolgozatok esetében kollégium-pedagógiai /pszichológiai irányultságú témaválasztásra
- 1.1.5 Kerüljenek kidolgozásra és meghirdetésre kollégiumpedagógiai (-pszichológiai) szak- és vagy speciálkollégiumok
- 1.1.6 Az alapozó kurzusokon a kollégiumpedagógiai/pszichológiai témakörök kidolgozásában, tanításában, továbbá az ilyen témájú szak- és speciálkollégiumok megtartásában legyen lehetőség (gyakorló vagy partner-) kollégiumban dolgozó szakértő-nevelőtanár oktatói bevonására
- 1.1.7 A felsőoktatási szakok, kurzusok szakmai támogatásához – kérésre – összeállítunk egy annotált bibliográfiát, amely azon cikkek, írások, kutatások gyűjteményeként segítené az oktatókat és hallgatókat, amelyek a kollégiumpedagógia megújulási törekvéseit és önálló entitásként való szükségességét képesek alátámasztani.
- 1.2 Szakmai-gyakorlati megközelítésben
- 1.2.1 A pedagógusképzés tanárképző intézményben zajló szakaszában tegyenek kötelezővé legalább egy kollégiumi hospitálást (egy délután, min. négy foglalkozás látogatása, hospitálási napló készítése)
- 1.2.2 Az elméleti képzést követő gyakorlati évben legalább egy hét eltöltése egy gyakorló vagy partner-kollégiumban, az ott dolgozó mentor/szakmai segítő vezetésével. A kollégiumban folytatott tevékenység számítsa be az intézményi gyakorlati időbe.
2. Pedagógus-továbbképzés
- 2.1 Kollégiumi nevelőtanári képzés
- A „kollégiumi nevelőtanár” szakos képzés jelenjen meg minél több pedagógusképző felsőoktatási intézmény képzési portfóliójában.
 - Mivel a köznevelési kollégiumok döntő része a középfokú tanulmányokban részvevő tanulók ellátását biztosítják, elsősorban az ilyen végzettséget nyújtó felsőoktatási intézményekben kerüljön akkreditálásra a „kollégiumi nevelőtanár” szak.
 - A képzési programok kidolgozásába, ill. a kurzusok megtartásába vonják be a kollégiumi területen dolgozó szakértőket
 - A „kollégiumi nevelőtanár” master képzés időtartama (más speciális, pl. könyvtáros-tanári területre felkészítő masterkurzushoz hasonlóan) lehetőleg nem haladja meg az egy tanévet
 - a két szemeszterben meg lehet jeleníteni minden sajátos kollégiumpedagógiai ismeretadást és kompetenciafejlesztést
 - az ennél hosszabb képzési idő több szempontból is (pl. költségek, munkáltatói hozzájárulás) távol tartaná az érintetteket a résztvételtől.
- 2.2 Pedagógiai szakos képzés – kollégiumpedagógiai specializációval
- A pedagógia szakon végzett tanulmányokhoz szervesen kapcsolódik a kollégium-pedagógiai gyakorlat, amely több szempontból is hasznos lehet a hallgatók számára:
 - A gyakorlat teret enged az elméleti képzésben kapott elemek, módszerek adott specializációra alkalmazott tartalommal való feltöltésére, a hallgató személyiségének megfelelő didaktikai elemek variálására, tükröztethetőek a különböző nevelési nézetek, következményeket, reflexiókat végiggondolva szervezhetőek foglalkozások.
 - A kollégiumpedagógiai gyakorlat nemcsak széles didaktikai ismereteket fejleszt, hanem személyiségjegyeket, attitűdöt mélyít el. Olyan személyiségvonásokat kíván meg, mellyel a pedagógiai munka hatékonysága növelhető, ennek következtében direkt és indirekt formában is kiemelt helyen kellene lennie a képzésben.
 - A hallgatók a kollégiumpedagógiai gyakorlat során képessé válhatnak olyan didaktikai mátrix elkészítésére, melyek adekvátak a saját nézeteikhez, attitűdjükhöz, mely több terület (követelmények, célok, tapasztalat, kompetenciák, megvalósíthatóság) összefüggésein alapul.
 - A gyakorlati képzés elősegíti - fejleszti a hallgató-tanárjelölt képességeit, viszonyulásait, személyiségének intellektuális, affektív, kognitív, szituatív és ideatív szegmenseit. Az átélt tapasztalatok interiorizálódnak, jártassággá alakulnak, introspekcióra adnak lehetőséget a reflexiók révén.
 - Fejldik a szociomorál a különböző szociokulturális háttérből érkező diákokkal való az interakciók által, erősödik a felelősségvállalás.
 - A kollégiumban folyó pedagógiai munka széles tevékenységrepertoárja biztosítja a hallgatók sokoldalú aktivitási lehetőségeit. (pl. tematikus foglalkozások, témahetek, projekthetek, rendezvények, Arany János program-specializációk)
 - A kollégiumi gyakorlat olyan diszpozíciók megismerésére, fejlesztésére ad lehetőséget, melyek az életvezetésben is segítséget nyújtanak, pozitív irányba befolyásolhatják a hallgatók morális indíttatását.
 - A kollégiumpedagógiai gyakorlat elősegíti az együttműködő, kommunikatív, konstruktív pedagógussá válást.
- 2.3 30-120 órás akkreditált továbbképzési programok
- A következő területeken javasoljuk a 30-120 órás akkreditált pedagógus-továbbképzési programok kidolgozását és meghirdetését:
- Kollégiumi mérési-értékelési programok felépítése (alkalmazását alátámasztó szakmai mutatók)
 - Kollégiumban működő jó gyakorlatok megismerése
 - Minőségfejlesztés lehetőségei a kollégiumokban
 - Kollégiumi keretek között működő alternatív konfliktuskezelési eljárások (pl. resztoratív vitarendezés, mediáció)
 - Tanulói portfólió elkészítését támogató kollégiumi gyakorlat
 - Tanulást támogató rendszer működtetése
 - Egyéni fejlesztési terv és egyéni fejlesztési program működése kollégiumi keretek között
 - Mentorálás és egyéni törődés keretrendszere a kollégiumokban
 - Csoportfoglalkozások tematikus felépítése
 - Közösségépítés eszköztára a kollégiumokban
 - A szülők bevonásának lehetőségei
 - Tehetség gondozás lehetőségei a kollégiumokban
 - Egészség testben és lélekben – kollégiumi nevelés alternatívák

- Mennyire ismerjük a ma középiskolás tanuló nemzedékét? - A „Z” generáció speciális kollégiumi „működési” sajátosságai.
- Inklúziós index kollégiumi sajátosságai
- Közös nyelv: nevelők és diákok kommunikációja
- Érték – értékrend vizsgálat a pályaválasztás tükrében
- Serdülőkori depresszió tünet együttese, megjelenése a kollégista tanulóknál
- Devianciák jelenléte, pedagógiai válaszok (drog, alkohol, szélsőséges viselkedési struktúrák, agresszivitás stb.)
- Probléma alapú tanulás
- Tanulási nehézségekkel küzdők segítése

A továbbképzések szervezésénél figyelembe kellene venni a következőket:

- A kollégiumi tevékenység és munkarend sajátosságaihoz igazodjon a képzés időbeosztása (péntek, szombat)
- Érdemes lenne komplex képzési programban gondolkodni, amely kitöltheti a teljes 120 órás keretet (pl. 4x30 órás, egy-másra épülő tematikájú továbbképzés)
- A továbbképzésbe épüljön be hospitálási kötelezettség is, és az arról készült beszámolót kimeneti követelményként kellene megadni.

2.4 Szakterületi konferenciák, szekciók

Javasoljuk, hogy az egyetemek által szervezett pedagógiai konferenciák sorában jelenjen meg a „Kollégiumpedagógia”

is, akár önálló konferencia-témaként, akár más komplex konferencia szekciójaként.

Utóbbi esetben két megoldást is jónak látnánk:

- Az iskolai nevelés-oktatásügy területeit célzó konferenciákon önálló egységként jelenjen meg a kollégiumi terület (szekció)

- A különböző tematikus konferenciákon az adott témához kapcsolódó kollégiumi vetületeket is jelenítsék meg.

- A konferenciák téma-meghatározásánál átvehető a továbbképzéseknél felsorolt témák.

Továbbá javasoljuk, hogy az ilyen konferenciák meghirdetésénél tegyék lehetővé előadások és/vagy korreferátumok tartását a kollégiumi témakörben is, és ezekre hívják meg, kérjék fel a régióban tevékenykedő – a tárgyalt témában szakértő – kollégiumi pedagógusokat.

3. Egyéb javaslatok

3.1 Célszerűnek tartanánk olyan – kutatás+fejlesztési jellegű – regionális munkacsoportok működtetését, amelyekben a felsőoktatás, a kollégiumi szakma, középfokú oktatási intézmények képviseltethék magukat. Ezeket a műhelyeket – az eltérő fenntartói háttér okán – a felsőoktatási intézményeknek kellene szervezni és koordinálni.

3.2 Az egyetemek intenzív, kezdeményező közreműködése a kollégiumi nevelési területek szerint – ugyancsak regionálisan szerveződő – szakmai közösségek létrehozásában és működtetésében (pl. DÖK segítők; projektvezetők; csoportvezetők).

Összegzés

Sajnos nincs teljes rálátásunk arra, hogy a pedagógusképzés és – továbbképzés fejlesztése terén országosan milyen elképzelések vannak még jelen, és arról sem, hogy milyen konkrét lépések történtek annak érdekében, hogy a megváltozott jogszabályi környezetben javuljon a képzések minősége és hatékonysága.

A magunk részéről megfogalmazott javaslatokat jó szívvel ajánljuk nemcsak a dél-dunántúli egyetemek, hanem a felsőoktatás megújítását célzó döntéshozók, továbbá más pedagógusképző intézmények vezetőinek figyelmébe.

Egyben kérjük és javasoljuk, hogy a konkrét projekt eredményeire épülő fejlesztések során továbbra is vegyék igénybe a kollégiumi mikrocsoport javaslatait. Lássák el a szakmát a szükséges információkkal, tartsanak élő kapcsolatot a felsőoktatási intézmények környezetében működő kollégiumokkal, az ott dolgozó szakértőkkel.

Hisszük, hogy ha a pedagógusképző intézményekben sikerül kellő súllyal megjeleníteni a kollégiumi aspektust, annak pozitív hatása lesz a kollégiumi nevelés elismertségére, fontosságának mindenki által történő elfogadására.

MŰVÉSZETI NEVELÉS A KOLLÉGIUMBAN

Állandóan visszatérő gondolatom a zene és a pedagógia párhuzamba állítása. Ez a gondolat művelésük tapasztalati konzekvenciáiból született. Mindkettő az érzelmet és az értelmet célozza meg, csak éppen más-más oldalról közelítve, más dinamika-tartományban és más arányban. Mindkettőnek lételeme az adottság, a velük való született „rokonság” amiből táplálkozhat, amiből életerejét nyeri, s amiben rejlik saját igazsága. Egyikben sem elengedhetetlen az improvizáció, de szükség esetén e képesség hiánya keserűvé tehet egy oldásért kiáltó döntő pillanatot.

Nem hiszek a szabályozás görcsös mechanizmusában, de hiszek a művészetek gyógyító erejében. Nem kapkodnék „guruló gyógyszerek” után, inkább az immunrendszert erősíteném. Kodály Zoltán alapvetését vallva és követve: művészetek és sport. Test és lélek harmóniája. Erre épülhet minden más, ez a harmónia az immunrendszer legerősebb bástyája. Mindez olyan személyes környezetet kíván, ami a pedagógia intímabb történeteinek udvarát gondozza, nem csupán az intellektust, hanem egyre nagyobb hangsúlyt téve az érzelmi-akarati tényezőkre: a személyiség fejlődésének komplex rendszerét támogatja.

Mi lehet a művészet célja? Van-e célja, s ha igen, mit akar? Nekünk, pedagógusoknak mi a célunk a művészi prezentációkkal? Létezik-e nevelő célja a művészetnek?

Állandósult elmélkedések, viták tárgya a művészet maga, annak mibenléte. Évtizedek óta utazva „ezen a vonaton” én is azokhoz csatlakozom, akik a művészet hazugságának tartják, ha a művésznek alkotása közben kizárólag a cél szolgáltat lényegi inspirációt. A cél a művészetben, nem egyenlő a tudatossággal. Tudatosan érdemes alkotni, előre definiált külső megfontolások nélkül. A tömegek izlésppluralizmusában a művészet épp önnön célját vétheti el, ha nem a céltalan és feltartóztathatatlan érzelmek, gondolatok nyilvánulnak meg általa. Mert akkor hazudnia sem kell. És ha nem hazudik, akkor már pusztá megnyilvánulásával is nevel. Akaratlanul nevel, mert az alkotás mögött mindig ott az élet: tehát egy értékrend és habitus. „A szép dolgoktól szomjas lesz a szív...” A művészet iránti éhség ki-elégíthetetlen! Nem vagyunk képesek többé betelni vele. Minél mélyebbre merülünk, annál több lesz a rejtelem, annál több szépség tárul elénk, s akkor még többet akarunk: még jobban érteni, még inkább kiteljesedni, kitarulkozni általa. A zenész diákoknak érdemes föltenni a következő kérdést: tudatában vannak-e isteni szerencséjüknek, amiért mindennapi, tehát egyre mélyebb kapcsolatban vannak a zenével? Válaszaik, számomra egyértelművé teszik megbont-hatatlan együtt létezésüket e művészettel. Az erre a kérdésre kapott válasz még érdekesebb színezetet ölt, ha olyan diákok válaszolják meg, akik a zenét a kollégium falai közt kezdték tanulni, vagy már tanulták és itt folytatják. Az igazi válasz, azaz a zenetanítás és zene-tanulás lényege akkor nyer értelmet, amikor megnyilvánulnak hangszereiken.

A kollégium zenés-művészeti rendezvényei komplex jellegűknél fogva tág teret kínálnak a kreativitásukat kiélni szándékozó szakiskolások és amatőr diákoknak. Nyugodt szívvel állíthatom, hogy a művészeti rendezvények – kötődjenek bármilyen alkalomhoz – mindig kiemelkedő pillanatai az intézmény életének, s mögöttük nem titkolt pedagógiai célok feszülnek. A művészeti megnyilatkozások pedig a „cél nélküli célszerűség” jegyében mindig célszerűek. (v.ö. Kant f A műsorok összeállítás, a beillesztett művészeti elemek (zenék, versek, film részletek, fotók, festmények, saját írások) eleve meghatá-

rozják az általunk sugallni kívánt üzenetet. Önmagában is kivételesen erős alkotásokat választunk, de a komplexitás, a művészeti elemek többszörös bemutatása – tehát a hallás és látás egyidejű alkalmazása – egymást erősítve sokszorozzák meg azok hatását. Ezáltal természetesen lehetőségünk nyílik saját világnézeti aspektusaink színvilágával rajzolni, provokálni, sőt sokkolni is. Most sem mehetek el Arisztotelész katarzisz-élménnyel kapcsolatos gondolatai mellett: „a tragédia a részvét és a félelem útján a hasonló érzelmek kialakulását idézi elő...” Laczó értelmezésében: „a műalkotás hatásaként a befogadóban a megtisztulás, az erkölcsi feljebbjutás, a diszharmonia helyreállításával nyert harmónia élménye. Általánosítva Arisztotelész elméletét, azt találhatjuk, hogy az egyén a maga partikuláris egvediségéből a műalkotás közvetített élmény révén felemelkedik az általánosig, azonosul a közösség életével és törekvéseivel. Így találkozik nála az esztétikum és erkölcsiség egymásra vonatkoztatható kölcsönhatásban...” (Laczó-2002) Szándékosan mellőzzük az általunk láttatni kívánt üzenetek didaktikus megközelítését, mert ezekre a fiatalok kevésbé fogékonyak. Sokkal inkább próbálunk az érzéken keresztül, a művészi elemek, az érzelmi impulzusok kölcsönös hatásaival megágyazva eljutni az intellektuális megértéshez, befogadáshoz. S ha ez sikerül, elérhetünk egy pontot, ami akarva-akaratlanul is az általunk sugallt üzenethez, illetve a művészetekhez való megértőbb viszonyulást eredményezhet, kritikai szemléletet alakíthat ki, ízlést, értékrendet formálhat. S akkor már jó úton járunk. Egyedi értékű tanulással szolgálnak a művészeti rendezvényekre adott reakciók: a feldogozott és feldolgozatlan kérdések melyeket megbeszélhetünk, vagy a diákok maguk keresik meg a válaszokat. Nem szabad elmenni amellett a tapasztalat mellett sem, hogy az állandósult művészeti-intellektuális élmény a kulturális igények felérésével, mennyire ösztönöz tud lenni. Márpedig ma, az igénytelenség celeb-kultúrájában és az Internet határtalan virtuális univerzumában bolyongó „Y-generáció” számára mindez egy falat igazi kenyér, valódi íz lehet.

Az oktatás és a nevelés talaja is ingoványosabbá vált. Nehéz árral szemben úszni, a társadalmi változások negatív tendenciáit nem követni, hatásaira választ találni. Igaz, a nevelés fontosságát a politika is képes felismerni, így látens módon csökkentik a kollégiumok alulértékelttségét. Jóindulattal szemlélve: a kollégiumok társadalmi megbecsültsége, a velük szemben támasztott elvárásokkal együtt némileg nőtt, de még megközelítőleg sincs a megfelelő helyen. Pedig szinte határtalanok az általa nyújtott, jórészt kiaknázatlan pedagógiai lehetőségek. A Kollégiumi Nevelés Országos Alapprogramja is átalakult, az alapprogrami területek 7-ről 12-re bővültek. Az oktatáspolitikai továbbra is prioritásként kezeli a testi-lelki egészséget, azonban nyilván nem csak számomra keserű pirula, hogy a művészeti nevelés nincs önálló pontként kiemelve. Ugyanakkor - szükségességét nem megkérdőjelezve – meghatározták az erkölcsi nevelést, némileg összekuszálva annak oktatási preferenciáit, megkoptatva fogalmának lélektani-filozófiai tartalmát.

Zenész-fotográfusként a pedagógiát is a művészeteken keresztül szemlélem, finomra csiszolt optikát próbálok a fiatalok elé tartani. Legyünk részesei aktívan vagy passzívan esztétikai-művészeti élményeknek, mert azokban föllelhető a szabály, a logika, a jó, a szép, a kreativitás, az akarat, a gondolat. Megmutatkozik a katarzisz, következképpen a morál is. Konzekvenciám a következő: amennyiben egy nevelési-oktatási intézményben, legfőképpen egy kollégiumban, rendelkezésre áll a humán tőke, a megfelelő kompetencia és a motiváció, akkor a művészeti nevelés, a *művészetekre nevelés* – lett légyen az rendezvény, hangszeres tanulás vagy képzőművészeti szakkör – olyan befektetés, ami nem csupán a pillanat harmóniájában teljesedik ki, hanem életre szóló, sőt generációkra ható beruházás.

Wéber Gábor
(Váci Mihály Kollégium, Budapest)